

BØRN OG DAGTILBUD:

UDVIKLING AF EN FÆLLES EUROPÆISK GRUNDHOLDNING

ET DEBATOPLÆG FRA BØRN I EUROPA

INDHOLD

For en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud.....	4
Hvad er en 'fælles europæisk grundholdning'?	7
Hvad ligger der i begrebet 'dagtilbud'?	7
Vi skal bygge videre på tidligere indsats: grundlaget for en europæisk grundholdning.....	8
Vort barnesyn.....	10
Forslag til en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud.....	11
Principper.....	12
Børn i Europa vil gerne høre dine synspunkter.....	15

BØRN OG DAGTILBUD:

UDVIKLING AF EN FÆLLES EUROPÆISK GRUNDHOLDNING

Et debatoplæg fra Børn i Europa

I dag er det bredt anerkendt i hele Europa, at der er behov for dagtilbud til børn og deres familier. Internationale organisationer, herunder den EU, de forskellige statslige myndigheder, sociale partnere, NGO'ere og mange forældre opfordrer til oprettelse af dagtilbud. Men hvilke tilbud? På hvilke principper og værdier skal de baseres? Er det udelukkende en sag for medlemslandene på nationalt eller lokalt niveau? Eller bør der gøres mere på EU-plan? Og hvis det er tilfældet: Hvad er det så, der skal gøres? Er der behov for en fælles europæisk grundholdning til daginstitutionstilbud? Disse spørgsmål behandles i dette debatoplæg.

Børn i Europa er et netværk af 11 nationale fagblade, som har sluttet sig sammen for at udgive et unikt tidsskrift – unikt fordi det udgives i 11 europæiske lande og på 10 europæiske sprog. **Børn i Europa** skriver om dagtilbud til børn og deres familier, og det henvender sig til alle de mennesker og organisationer, som interesserer sig for disse tilbud og for børneområdet i det hele taget. **Børn i Europas** formål omfatter skabelsen af et forum – et 'europæisk rum' – til udveksling af ideer, praksis og information, og til udvikling af en politik og en praksis på europæisk og nationalt niveau. Dette debatoplæg, som er udarbejdet af redaktionen for **Børn i Europa**, har til formål at stimulere en demokratisk dialog om en fælles europæisk politik og behovet for en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud, og støtter dermed skabelsen af en europæisk barndomspolitik.

Bambini, Italien

BUPL, Danmark

Betrifft Kinder, Tyskland

Cadernos de Educação de Infância, Portugal

Children in Skotland, Storbritannien og Irland

Grandir à Bruxelles, Belgien

Infància, Spanien og Infancia, Catalonien

Kiddo, Flandern og Holland

Le Furet, Frankrig

Läraryrket, Sverige

Unsere Kinder, Østrig

FOR EN FÆLLES EUROPÆISK GRUNDHOLDNING TIL DAGTILBUD

EU HAR ET FÆLLES ANSVAR

Børn i Europa er af den opfattelse, at bestræbelsen på at opnå en fælles europæisk holdning til dagtilbud er velbegrundet af tre forskellige årsager. For det første fordi EU har et ansvar for disse tilbud og for de børn, der benytter sig af dem, på linje med de nationale, regionale og lokale myndigheder. Institutionstilbud af forskellig art har i mange år udgjort en vigtig del af EU's sociale og økonomiske politik for at opnå beskæftigelses- og ligestillingsmål. Især har EU fokuseret på 'pasningstilbud' til udearbejdende forældre. Senest har medlemslandenes regeringer på deres møde i Barcelona 2002 vedtaget mål for dækningsgraden i de forskellige 'pasningstilbud': 35 procent for gruppen af 0-3-årige og 90 procent for de 3-6-årige. Men disse kvantitative mål blev ikke fulgt op af kvalitetsmål. Det er op til medlemslandene at søge at opfylde Barcelona-målene "i overensstemmelse med (nationale) prioriteringer".

4

Børn i Europa hævder, at EU's for længst vedtagne politiske målsætning om flere pasningspladser giver EU et ansvar for, at der rent faktisk er institutionstilbud til rådighed og et ansvar for de børn, som går der. For nylig har EU påtaget sig et retsligt ansvar gennem vedtagelsen af EU's charter om grundlæggende rettigheder, som blev tiltrådt af Formændene for Europaparlamentet, Rådet og Kommissionen på Europarådets møde i Nice den 7. december 2000. Artikel 24 i dette Charter anerkender, at "i alle handlinger vedrørende

børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner, skal barnets tarv komme i første række”.

I juli 2006, udsendte Kommissionen en vigtig meddelelse under titlen, Mod en EU-strategi for børns rettigheder. Heri foreslås, at “opstille en alsidig EU-strategi til effektivt at fremme og beskytte børns rettigheder i Den Europæiske Unions politik indadtil og udadtil”. Den bekræfter, at børns rettigheder udgør “en prioritet for EU”.

En anden EU politik bør nævnes. Udover en langsigtet prioritering af 'børnepasning' og en anerkendelse, på det seneste, af børns rettigheder, har EU udtrykt interesse for førskolepædagogik. I en nylig udsendt meddelelse, Effektivitet og lige muligheder for alle i de europæiske uddannelsessystemer, konkluderer Kommissionen, at “Førskoleuddannelsen giver de bedste resultater blandt samtlige uddannelsesstilbud med hensyn til børnenes skoleresultater og sociale tilpasning”. Den foreslår herefter, at “Medlemslandene bør investere mere i førskoleundervisning som et effektivt middel til at etablere grundlaget for videre læring, forebygge skolefravald, fremme de lige muligheder med hensyn til resultater og det overordnede kompetenceniveau”.

Denne øgede interesse fra europæisk politisk hold kræver en holdning til dagtilbud, som rækker længere end rent kvantitative mål for dagtilbudspladser. Disse mål bør følges af klare tilkendegivelser om de værdier og principper, som tilbuddene bør baseres på med fokus på børns rettigheder og interesser, og som repræsenterer en fælles europæisk holdning til dagtilbud. Desuden bør denne holdning udtrykke, at man er nået udover det rent pasningsmæssige til fordel for tanken om tilbud, som står til rådighed for samtlige børn og deres familier, og som tilfredsstillende mange forskellige behov – herunder 'pasningsbehov', men også meget andet, så som pædagogiske behov, støtte til familierne, social inddragelse og demokratisk praksis.

Børn i Europa hilser denne øgede interesse for børn og dagtilbud velkommen, men er samtidig bekymret over, at de ovennævnte politiske dokumenter ikke stemmer overens. Barcelona-målene siger intet om børns rettigheder eller om daginstitutionspædagogik. Dokumenterne om rettigheder henviser ikke til dagtilbud og pædagogik, og omvendt er meddelelsen om uddannelse tavs vedrørende børns rettigheder og daginstitutioner. Nærværende debatoplæg er udarbejdet ud fra en overbevisning om, at de pågældende politikker kan forenes.

BØRN ER BORGERE I EUROPA

Den anden grund til, at det er vigtigt at indtage en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud, er tæt forbundet med den første. Det drejer sig om spørgsmålet om lighed. **Børn i Europa** er af den opfattelse, at fastsættelse af kvantitative mål (som tilfældet er med Barcelona-målene) uden samtidig at fastsætte mere kvalitetsbetonede mål, ikke kun er et ansvarssvigt fra EU's side. Det indebærer samtidig, at **Børn i Europa** udsættes for ulige muligheder. Som borgere i Europa bør børn kunne forvente visse fælles rettigheder og fordele, som ikke bør være afhængige af, hvor det enkelte barn tilfældigvis er født.

MERVÆRDIEN AF EN FÆLLES EUROPÆISK GRUNDHOLDNING

For det tredje mener **Børn i Europa**, at bestræbelserne på at opnå en 'fælles europæisk grundholdning' kan være til gensidig gavn for samtlige medlemsstater ved at give alle mulighed for at nyde godt af de forskellige traditioner og erfaringer fra hele Europa. Mens EU har lagt stor vægt på større samarbejde medlemslandene imellem på områder som teknologi, kommunikation og forskning, har man kun lagt ringe vægt på samarbejdsfordelene ved udvikling af et andet afgørende element i en moderne infrastruktur – daginstitutionstilbud. Mens mængden af tværnational forskning er øget på dette område, synes der ikke at være foregået en tilsvarende vækst i form af et varigt tværnationalt samarbejde om udarbejdelse af en politik på området. Politikere fra land A kan godt finde på at besøge land B et par dage for at besøge landets daginstitutioner, og eksperter og politikere deltager måske i forskellige europæiske konferencer, men disse lejlighedsvis aktiviteter mangler kontinuitet og kan ikke erstatte et varigt samarbejde og en kontinuerlig dialog.

For at nævne et konkret eksempel, så har fire medlemslande samt to lande fra EØS-området (Norge og Island) lagt samtlige dagtilbud til børn fra 0-6 år ind under uddannelsessystemet. Alligevel findes der intet forum, hvor disse lande kan mødes regelmæssigt for at udveksle erfaringer, analysere spørgsmål af fælles interesse og diskutere fremtidsperspektiver. Dette eksempel på spildte muligheder for at medlemslandene kan lære i fællesskab er ingen undtagelse, men symptomatisk for, at man har forsømt at udvikle og udnytte et 'europæisk rum' for udveksling, dialog og refleksion.

HVAD ER EN 'FÆLLES EUROPÆISK GRUNDHOLDNING'?

Hvad mener **Børn i Europa** så med en 'fælles europæisk grundholdning'? Vi foreslår en foreløbig definition på relationen mellem sammenhæng og mangfoldighed, som indebærer, at der er visse fælles mål, principper og rettigheder, men også plads til mange forskelle, både mellem de enkelte lande og i landene internt. At finde frem til det rette forhold mellem sammenhæng og mangfoldighed er helt centralt for meget af den udvikling, der finder sted i dag, både i EU som sådan og i mange af medlemslandene, især dem som har flyttet sig i retning af øget decentralisering. Hvad bør besluttes centralt for at sikre alle borgere deres rettigheder? Og hvad bør overlades til decentral beslutning for at tilgodese de særlige behov og ønsker, som findes lokalt?

En 'fælles europæisk grundholdning' er ikke ensbetydende med detaljerede og altomfattende retningslinjer, som over tid vil lægge samtlige medlemslande ind under et standardiseret system af 'Euro-dagtilbud'. Det er heller ikke ensbetydende med nogen endegyldig holdning.

Børn i Europa kan ikke forestille sig, at vi nogensinde skulle nå frem til en eller anden endegyldig definition af forholdet mellem sammenhæng og mangfoldighed. Det er derfor, vi taler om en 'foreløbig definition' af et sådant indbyrdes forhold. Det er i høj grad et politisk spørgsmål, som konstant må diskuteres og forandres. Selv på de områder, hvor der er enighed om behovet for 'sammenhæng', kan der stadig være plads til betydelige fortolkningsforskelle – hvad vi kunne kalde mangfoldighed i sammenhængen! For eksempel kunne der være enighed om, at daginstitutioner kunne have fordel af pædagogiske læreplaner – men samtidig (som tilfældet er i dag) kunne der være store forskelle på omfanget, detaljeringsgraden og udformningen af sådanne læreplaner fra land til land.

Så ved at påtage sig opgaven med at foreslå en europæisk grundholdning til dagtilbud inddrager **Børn i Europa** daginstitutionerne i en længerevarende og omfattende debat, hvor der er plads til store meningsforskelle. Vi byder velkommen til dialog om det, vi har foreslået, med dem, som er uenige med os.

HVAD LIGGER DER I BEGREBET 'DAGTILBUD'?

Med dette begreb betegner **Børn i Europa** et bredt udvalg af tilbud til børn under den skolepligtige alder, som veksler fra fire til syv år i medlemslandene, men i de fleste tilfælde ligger på seks år. Der eksisterer mange forskellige tilbud af denne art i Europa under forskellige betegnelser. Hvert navn indebærer på det enkelte sprog en særlig og en omfattende blanding af traditioner, værdier og forståelser – for eksempel école maternelle, scoula dell'infanzia, kindergarten, nursery, förskola, crèche collectif, children's centre. Vælg en hvilken som helst af disse nationale betegnelser som stikord for hele det europæiske udbud af dagtilbud, og mangfoldigheden usynliggøres samtidig med, at misforståelser vil florere. Vi har derfor lagt os fast på en noget intetsigende betegnelse: 'Dagtilbud til børn', som ikke skal forbindes med et bestemt land eller tradition.

Hvad dækker så denne betegnelse? Først og fremmest tænker vi på organiserede tilbud til grupper af børn under den skolepligtige alder, som ydes af for eksempel kommuner, forældre eller private aktører, og som minimum har medarbejdere, der får løn. Det betyder, at vi medtager tilbud som for eksempel vuggestuer, børnehaver, førskoler, børnecentre og organiseret dagpleje (det vil sige hvor dagplejere arbejder som led i en større organisation, for eksempel et netværk eller en kommunal organisation). I de fleste af disse tilbud tilbringer børnene en del eller det meste af deres tid uden forældrenes tilstedeværelse, men vi ønsker ikke at udelukke tilbud, hvor nogle eller de fleste forældre opholder sig sammen med deres børn.

I dette debatoplæg beskæftiger vi os ikke med institutionstilbud til børn i den skolepligtige alder. **Børn i Europa** agter at se på dette område i et fremtidigt oplæg. Men vi understreger betydningen af forholdet mellem dagtilbud og skoler. Især ønsker vi at undgå den stigende fare for, at sidstnævnte kommer til at dominere førstnævnte. I stedet støtter vi det ideal, som OECD har formuleret i sine Starting Strong rapporter om et 'stærkt og ligeværdigt partnerskab', hvor ingen dominerer hinanden, men begge er i dialog og åbne for nye ideer.

VI SKAL BYGGE VIDERE PÅ TIDLIGERE INDSATS: GRUNDLAGET FOR EN EUROPÆISK GRUNDHOLDNING

I dette debatoplæg argumenterer **Børn i Europa** for en fælles europæisk grundholdning og opstiller 10 principper, som kan forme grundlaget for en fælles holdning. Disse principper er ikke tilfældigt valgt. De baserer sig på det arbejde, som allerede er foretaget af politikere, planlæggere og eksperter.

Vort udgangspunkt er Anbefalingen om børnepasning, vedtaget i 1992 af Ministerrådet som led i EU's tredje handlingsprogram om lige muligheder. Der er tale om en erklæring om fælles politiske principper og mål, som blev vedtaget af de (daværende) medlemslandes regeringer, som "giver kvinder og mænd mulighed for at forene deres beskæftigelsesmæssige forpligtelser med det familie- og opdragelses-mæssige ansvar i forbindelse med børnepasning". Der foreslås en samlet pakke om pasningstilbud, orlovsordninger, arbejdspladsforhold og tiltag med henblik på at opfordre mænd til at påtage sig større ansvar for børn.

Ligesom Barcelona-målene (som ikke henviser til dette dokument), anvender Anbefalingen om børnepasning den snævre betegnelse 'børnepasningsordning', som afspejler dens oprindelse i en europæisk politik, der primært vedrørte beskæftigelse og ligestilling (begge meget vigtige mål, vil vi gerne understrege). Men anbefalingen anlægger et bredere og mere dybtgående perspektiv. Den anerkender, at det er "vigtigt at fremme børns og familiers velfærd og at sikre, at deres forskellige behov imødekommes". Der foreslås en række kvalitative principper, som bør styre udviklingen af tilbud: de skal være til at betale; være tilgængelige overalt, i by som på landet; være åbne for børn med særlige behov; kombinere omsorg og pædagogik; nære og tætte forbindelser mellem tilbud, forældre og lokalsamfund; mangfoldighed og fleksibilitet; øget valgfrihed for forældrene; sammenhæng mellem de forskellige tilbud. Bemærk sidestillingen af mangfoldighed og sammenhæng, selvom anbefalingen ikke definerer relationen imellem de to.

Anbefalingen blev fulgt op af Kvalitetsmål for dagtilbud til børn, som blev udgivet af EU-Kommissionens Børnepasningsnetværk i 1996. Netværket bestod af en gruppe eksperter, hvis medlemmer kom fra samtlige medlemslande, som blev etableret og støttet af EU-Kommissionen som led i dens ligestillingsprogram. Netværket gennemførte en række undersøgelser og udgav en række rapporter mellem 1986 og 1996. Netværket, som oprindeligt blev opfordret af EU-Kommissionen til at "opstille kriterier med henblik på at definere kvalitet i børnepasningsordninger", baserede sit arbejde på de principper, som fandtes i Rådets anbefaling, og opstillede 40 mål, som netværket hævdede kunne nås i samtlige medlemslande i løbet af en 10-års periode. Gennemførelsen af disse mål ville sikre, at der blev gjort reelle fremskridt i retning af at gennemføre anbefalingen – selvom dokumentet understregede, at målene ikke udgjorde det sidste ord i spørgsmålet om kvalitet, for på det område "kan der ikke eksistere noget endegyldigt svar". Desuden ville gennemførelsen af målene kun betyde en delvis gennemførelse af anbefalingen, eftersom formuleringen af målene omfattede en bedømmelse af, hvad det ville være muligt at nå indenfor en begrænset tidsperiode. Målene er inddelt i ni områder: politik, finansiering, institutionstyper, pædagogiske mål, normering, uddannelse og arbejdsvilkår, miljø og sundhed, forældresamarbejde samt evaluering. Dokumentet understreger, at målene er indbyrdes afhængige og udgør en helhed, og at "tage dem enkeltvis vil være meningsløst og vildledende".

Selvom de aldrig er blevet vedtaget af EU-Kommissionen, har kvalitetsmålene været vidt udbredte og citerede og givet anledning til megen diskussion. De udgør stadig et enestående eksempel på en multinational gruppe inden for dette felt, som har defineret relationen mellem sammenhæng og mangfoldighed.

Der er allerede refereret til to nyere europæiske dokumenter, som udtrykkeligt henviser til behovet for at tage "et primært hensyn" til barnets bedste interesser i alle forhold, som vedrører børn (Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder) og til at "fremme og beskytte børns rettigheder i den Europæiske Union" (EU-Kommissionens Meddelelse, Mod en EU-strategi for børns rettigheder; COM (2006) 367 Endelig). Selvom ingen af disse udtrykkeligt refererer til dagtilbud, så anser **Børn i Europa** disse dokumenter for at være en vigtig del af det grundlag, hvorpå en fælles europæisk grundholdning kan bygges, som samtidig fuldt ud anerkender behovet for at tage hensyn til børn som borgere med rettigheder.

Børn i Europa har også trukket på andre dokumenter af stor betydning, selvom ingen af disse kommer fra EU-kilder. Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD) har gennemført den mest grundige og systematiske tværnationale undersøgelse af børneinstitutionstilbud i 20 af organisationens medlemslande, hvoraf de fleste, men ikke alle, er fra Europa. De to rapporter vedrørende undersøgelsen af børneinstitutioner (Starting Strong, offentliggjort i 2001, og Starting Strong II, offentliggjort i 2006) indeholder ikke kun uvurderlige oplysninger og indsigt, men et antal hovedelementer for en vellykket politik på børneinstitutionsområdet, herunder en systematisk og integreret politik på området, et stærkt og ligeværdigt partnerskab mellem børneinstitutioner og uddannelsessystemet, adgang til tilbuddene for alle, væsentlige offentlige investeringer i daginstitutioner samt infrastrukturen, medbestemmelse i forhold til kvalitetsforbedringer og kvalitetssikring, samt passende uddannelse og arbejdsvilkår for det samlede personale.

'For et nyt offentligt uddannelsessystem' blev offentliggjort i 2005 af Associació de Mestres Rosa Sensat, en respekteret catalansk organisation, som arbejder med uddannelse og faglig udvikling af lærere og pædagoger. I erklæringen formuleres en række vigtige principper og grundsyn på pædagogiske og undervisningsmæssige formål og praksis, og under 10 overskrifter præsenteres en "ny pædagogisk utopi". Den anlægger et bredt perspektiv, hvor der ikke skelnes mellem daginstitutioner og skoler. Den giver derfor en vigtig mulighed for at reflektere over forholdet mellem disse sektorer.

VORT BARNESYN

Børn i Europas forslag til principper for en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud baserer sig på arbejde, der tidligere er udført i Europa, som beskrevet ovenfor. Men de hviler også på det svar, vi må give på det mest grundlæggende af alle spørgsmål: Hvilket barnesyn har vi? Spørgsmålet er grundlæggende, fordi en diskussion vedrørende dagtilbud bør starte med de børn, der skal benytte dem. At stille spørgsmålet er at anerkende, at der er mange mulige syn eller forståelser af barndommen. At besvare spørgsmålet er at foretage et politisk og etisk valg, et valg, der er meget væsentligt for den politik, man vælger at føre, for tilvejebringelsen af pladser og for praksis, og er samtidig udtryk for de værdier, som der kan refereres til i forhold til principperne på side 12.

Vort barnesyn er det, som Loris Malaguzzi, en europæisk nøglefigur på det pædagogiske område, udtrykte som det 'ressourcerige' barn: Et barn født med umådelige potentialer, som kan udtrykkes i hundrede sprog. Et aktivt lærende barn, som fra fødslen af søger mening med tilværelsen, en medskaber af viden, identitet, kultur og værdier, et barn, som er i stand til at leve, lære, lytte og kommunikere, men altid i relation til andre. Det hele barn med krop, bevidsthed, følelser, kreativitet, historie og social identitet. Et individ hvis individualitet og selvstændighed beror på samhørighed, som har brug for og ønsker en tæt relation med andre børn og med voksne. En medborger med plads i samfundet, et menneske med rettigheder som samfundet må respektere og støtte.

Vi tror på, at barnet har en vigtig plads både i den offentlige sfære og i den private sfære. Familien er afgørende for barnets velbefindende, udvikling og dannelse af identitet, kultur og værdier. Barnet skal føle sig elsket, værdsat og at der passes på det. Familier er forskellige. En forskellighed som skal respekteres som et grundlæggende element i de europæiske samfund. Men ligesom barnet lever familien ikke en isoleret tilværelse, det er en del af samfundet og er i samspil med samfundet. Familien har en vigtig rolle i forhold til opdragelsen, men denne rolle spiller sammen med mange bredere kræfter: Støtten og respekten som familien modtager fra samfundet, kravene fra arbejdsmarkedet og en stadig mere konkurrenceorienteret kapitalisme, påvirkninger fra en stadig mere magtfuld medie- og informationsteknologi, såvel som en række andre forhold. Kort sagt udgør familien nok en privat sfære for barndommen, men den er forankret i den offentlige sfære. Familien er hverken den første eller den sidste opdrager, men en vigtig del af et komplekst netværk af de opdragende relationer, som barnet indgår i.

Barnet fordrer og fortjener et institutionstilbud, som er holistisk i sin udformning. Et tilbud som forudsætter, at omsorg og dannelse, fornuft og følelse, krop og sjæl er udadskillige. Som har potentialet for en uendelig række af muligheder – kulturelt, sprogligt, socialt, æstetisk, etisk, politisk og økonomisk, og som er et mødested for børn og voksne i ordets egentlige betydning både fysisk, socialt, kulturelt og politisk. Det er et tilbud, som skal ses som en offentlig institution, et børnenes sted. Et sted hvor man mødes og indgår i relationer, hvor børn og voksne sammen engagerer sig i noget. Et sted hvor de kan indgå i dialog, lytte, diskutere og udveksle synspunkter. Det er stedet for etisk og politisk praksis – et fristed for udforskning og kreativitet, sameksistens og fornøjelse, kritisk tænkning og frigørelse. Det er stedet, hvor individualitet og autonomi dannes, men også hvor den gensidige afhængighed og solidaritet styrkes uden hvilke, hverken individualitet og autonomi er mulig. Sidst men ikke mindst, er det en ret fra fødslen af for alle medborgere.

Denne opfattelse af dagtilbud står i kontrast til de tilbud, som er ved at vinde frem i Europa i dag, som for eksempel private virksomheder, som konkurrerer på markedsvilkår om at sælge serviceydelser som 'pasning' og 'indlæring', samt andre tilbud der går ud på at styre børn til forudbestemte resultater gennem særlige metoder og teknikker.

FORSLAG TIL EN FÆLLES EUROPÆISK GRUNDHOLDNING TIL DAGTILBUD

På grundlag af dette værdigrundlag, som bygger på vort barnesyn, foreslår **Børn i Europa** 10 principper som grundlag for en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud. Vi lægger disse principper åbent frem i ønsket om demokratisk dialog, men med det klare mål at nå frem til et fælles grundlag, som kan sikre alle europæiske børn ret til et daginstitutionstilbud – en presserende opgave i en tid, hvor et stigende antal børn har behov for sådanne tilbud. Vi anerkender også, at de tilbud, som behandles her, kun udgør en del af et samlet tilbud og andre ordninger, som er nødvendige for at sikre en god barndom og for at støtte forældrene samt mindske ulighed, eksklusion og uretfærdighed.

Disse principper bør betragtes som mål, man bør stræbe efter. I mange tilfælde vil det være nødvendigt med gradvis indfasning snarere end umiddelbar implementering. Gennemførelsesperioden må efterfølgende debatteres. **Børn i Europas** opfattelse er dog, at de kan og bør gennemføres inden 2020.

PRINCIPPER

1. Adgang til tilbuddene: en ret for alle børn

Alle børn har ret til at benytte sig af tilbuddene. Alle børn bør have ret til en plads i et dagtilbud uanset eventuelle handicaps eller andre særlige behov, uanset hvor de bor, uanset indkomst eller andre forhold, herunder hvorvidt forældrene er i arbejde eller ej. Denne ret er ikke et alternativ til barsels- eller forældreorlov, som allerede er en etableret ret for alle forældre i Europa. Tværtimod er der behov for begge, og begge er af værdi for børn og forældre.

2. Økonomisk overkommelighed: et gratis tilbud

Når dagtilbud er en ret og et offentligt ansvar, så bør de også være gratis. Finansieringen bør ske gennem beskatning. OECD's rapport *Starting Strong II* konkluderer, at direkte finansiering af børneinstitutioner indebærer flere fordele end indirekte finansiering i form af tilskud til forældrene.

3. Pædagogisk grundholdning: holistisk og med flere formål

Dagtilbuddene skal forstås som offentlige institutioner og som steder, hvor børn og voksne kan mødes. De bør endvidere fungere ud fra en holistisk holdning til børn og tjene flere formål i anerkendelse af de mange forskellige muligheder, som disse tilbud kan indebære, såvel som af mangfoldigheden blandt børn og familier. De bør sikre tryk omsorg ('børnepasning'), ja, ikke kun det, de bør arbejde på grundlag af en omsorgse-

tik, som bør komme til udtryk i alle aktiviteter og relationer. Men omsorgselementet bør placeres i en bredere sammenhæng som en integreret og uadskillelig del af børns opvækst – et bredt mål, som anerkender betydningen af plads og leg i børns liv, og som omfatter læring, sociale relationer, etik, æstetik samt emotionel og fysisk velbefindende – 'opdragelse i den bredeste mulige betydning'. Ud over eksisterende og anerkendte muligheder bør dagtilbuddene være åbne for nye og uventede formål og roller og for resultater, som ikke er forventede på forhånd. Resultaterne betyder noget, men ikke kun de forudbestemte. Det spørgsmål, man bør stille til ethvert dagtilbud er ikke, om man har nået mål a, b og c men, hvad man har opnået.

4. Medbestemmelse: en grundlæggende værdi

Tilbuddene bør bygge på medbestemmelse som en grundlæggende værdi, som udtryk for demokrati og som middel til at bekæmpe social eksklusion. Medbestemmelse kræver pædagogisk arbejde, som støtter udviklingen og opdragelsen af hvert enkelt barn. Medbestemmelse er ensbetydende med aktiv inddragelse af det samlede fællesskab af børn og voksne, herunder forældre og personale af enhver slags, som arbejder i de pågældende dagtilbud såvel som andre borgere. Medbestemmelse sætter alle disse grupper i stand til at bidrage til opbygningen af et fælles projekt og til at støtte op omkring samtlige aspekter af livet i den pågældende daginstitution, for eksempel ved at hjælpe til på forskellig måde og gennem aktiv deltagelse i ledelse, beslutninger og evaluering.

5. Sammenhæng: en ramme til støtte for en fælles grundholdning

Alle tilbud bør fungere inden for rammerne af én sammenhængende politik på området, som sikrer en fælles holdning og tilgang såvel som fælles forhold på tværs af tilbuddene på de hovedområder, hvor sammenhæng er af afgørende betydning. Disse områder, som udgør rammen, bør omfatte: adgang, økonomisk overkommelighed, pædagogiske grundholdninger, pædagogiske læreplaner, medbestemmelse, evaluering, minimumsstandarder for miljø og personalenormering, herunder personalets kvalifikationer og arbejdsbetingelser, samt en understøttende infrastruktur. Etableringen og gennemførelsen af en sådan samlet politisk ramme for alle dagtilbud til børn fra fødslen og indtil starten på den obligatoriske skolegang vil være lettere, hvis én myndighed har ansvaret for samtlige dagtilbud.

6. Mangfoldighed og valgfrihed: betingelser for demokrati

Samtlige dagtilbud bør anerkende, respektere og positivt værdsætte mangfoldigheden i dens mange dimensioner og former som grundlæggende element og værdi i europæisk kultur. De bør støtte mangfoldigheden i relation til sprog, etnisk oprindelse, køn, seksuel orientering og handicaps, og de bør imødegå stereotyper og diskrimination. Dette bør udtrykkes i form af imødekommenhed over for alle børn og deres familier såvel i deres praksis som i sammensætningen af personalet, som bør afspejle mangfoldigheden i lokalsamfundet og omfatte mindst 20 procent mandlige ansatte. Dagtilbuddene bør opmuntres og støttes til at udforske og eksperimentere med diverse paradigmer, teorier og praksis med henblik på at udfordre dominerende diskurser og for at skabe nye måder at tænke og arbejde på. Dagtilbuddene bør derfor være mødesteder, hvor mangfoldigheden ikke bare reproduceres, men aktivt skabes ved at samtlige deltagere, børn som voksne, er med til at konstruere ny og anderledes viden, værdier og identitet.

Anerkendelse, respekt og værdsættelse af mangfoldighed – af mennesker, praksis og anskuelser – og valgfrihed forstået som en medbestemmende og inkluderende kollektiv beslutningsproces (den demokratiske udøvelse af valgfrihed) er betingelser for demokrati i dagtilbuddene og endnu en grundlæggende værdi, som bør understøtte samtlige aspekter i dagtilbud.

Forældre og børn bør have en hvis valgmulighed i forhold til dagtilbuddene. Men dette individuelle valg udgør kun en enkelt side af valgfrihed og er kun en af mange værdier. Den bør ikke prioriteres højere end andre værdier, eftersom dette kan føre til ghettodannelse og have andre socialt skadelige konsekvenser.

7. Evaluering: medbestemmende, demokratisk og gennemsigtig

Evaluering bør være en løbende, medbestemmende og demokratisk proces. Evalueringen bør være åben for samtlige borgere, børn som voksne, og bør give alle mulighed for at diskutere reelle, konkrete forhold og tage ansvar for at træffe beslutninger på et værdigrundlag sammen med andre borgere – i stedet for at gemme sig bag formodet videnskabelig objektivitet i form af evalueringer gennemført af eksperter og administrative myndigheder. Dette kræver metoder, så som pædagogisk dokumentation, der gør praksis synlig, gennemsigtig og til genstand for refleksion, dialog, fortolkning og afgørelser på et værdigrundlag – og kan dermed give plads til uventede resultater.

8. Øget status på pædagogprofessionen

Vort syn på dagtilbuddene til børn under den skolepligtige alder og på de principper, som er beskrevet ovenfor, kræver professionelt personale, som er uddannet til pædagogisk arbejde med børn fra fødslen til 6-årsalderen og til at arbejde ikke kun med børn, men også med deres familier og det omgivende samfund. Der er tale om et komplekst, krævende og betydningsfuldt arbejde. Professionen kan have en forskellig udformning fra land til land 'pædagog, teacher, Erzieher, atelierista' men uanset det, er der brug for, at professionen har visse fælles kompetencer: at tænke kritisk, at foretage afgørelser i den konkrete sammenhæng, at arbejde med både det enkelte barn og grupper, at udfordre grænser, og at lytte, kommunikere og arbejde demokratisk. Der er endvidere behov for at ligestille professionen med lærere i det obligatoriske skolesystem for så vidt angår uddannelsesniveau og fortsat professionel udvikling (videreuddannelse), aflønning og øvrige ansættelsesforhold. Ikke alle, men hovedparten der arbejder i dagtilbud, behøver kvalifikationer på dette niveau.

9. Dagtilbud og skolen: et stærkt og ligeværdigt partnerskab

De forskellige dagtilbud og den obligatoriske skole bør arbejde hen imod, hvad OECD kalder, et "stærkt og ligeværdigt partnerskab", hvor alle parter behandles som ligeværdige i uddannelsessystemet. Dette partnerskab bør bygge på en fælles forståelse af et barnesyn, af de forskellige tilbud og af pædagogik. I denne fælles forståelse er pædagogik og undervisning en proces, hvorigennem viden, værdier og identitet konstrueres, især med sigte på at frisætte mennesker og give dem mulighed for at udvikle sig til sunde, kompetente og moralske individer. Pædagogik og undervisning bør ikke organiseres omkring akademiske fag, men omkring temaer, som er af betydning for, at individet kan blomstre, for et demokratisk samfund og for et

bæredygtigt miljø: kommunikation, kultur, videnskab og teknologi, sundhed, miljø og bæredygtig udvikling, demokrati og medborgerskab, kreativitet og nysgerrighed samt omsorg.

Skolen kan lære meget af dagtilbuddene, især som vi har defineret dem her. Der er behov for 'pædagogiske mødesteder', hvor begge parter kan indgå i dialog og sammen konstruere nye værdier og ny praksis, som sætter dem i stand til levere pædagogik og undervisning i den bredest mulige forstand, i anerkendelse af, at akademiske præstationer hverken er det eneste eller for den sags skyld det vigtigste mål for pædagogik og undervisning.

En række forhold vil kunne medvirke til fremme af et stærkt og ligeværdigt partnerskab, blandt andet en stærk og selvstændig daginstitutionssektor. Dette vil sandsynligvis være lettest at opnå, hvor børn ikke begynder i skolen, før de er mindst 6 år gamle.

10. Tværnationale partnerskaber: at lære sammen med andre lande

Europa har en rig arv i form af innovativ og demokratisk teori og praksis i dagtilbuddene, som der i dag følges op på lokalt (samt i nogle få lande), hvoraf nogle er levende eksempler på de principper, vi har beskrevet i dette dokument. Samtidig står Europa over for stærke kræfter, som udgør en fare for alt det bedste i vores arv og nuværende erfaringer, og som i stedet søger at erstatte dem med et fattiggjort og standardiseret alternativ, en markedsførelse, som er snæver og atomiserende, beregnende og kontraktbaseret, instrumentel og teknisk. For at kunne imødegå denne neoliberale holdning til dagtilbuddene og konfrontere den med en alternativ europæisk holdning er det nødvendigt at udvide og uddybe partnerskaber på tværs af Europa under medvirken af mange deltagere og på alle niveauer.

Vi starter ikke på bar bund: Børn i Europa er blot et blandt mange allerede eksisterende partnerskaber og netværk. Vi har behov for at skabe flere tværnationale mødesteder, europæiske platforme, hvor der kan være dialog og refleksion, mulighed for at overskride grænser og for at udforske nye perspektiver, hvor praksis (på alle niveauer, inklusiv det politiske) kan synliggøres og diskuteres kritisk, og hvor vi sammen kan lære og skabe ny viden. Som led i denne proces bør der gives yderligere muligheder for udveksling af personale landene imellem, både af kortere og længere varighed.

Børn i Europa vil gerne høre dine synspunkter om dette debatoplæg.

- Hvad mener du om en fælles europæisk grundholdning til dagtilbud – er du enig eller uenig?
- Hvis du er enig, er der så andre elementer, som vi kan benytte som grundlag for en sådan holdning?
- Er der vigtige bidrag, som vi har overset, og som kan bidrage til en fælles europæisk grundholdning?
- Og hvad mener du om de 10 principper, vi har foreslået ovenfor?
- Er der nogen, du ønsker at tilføje, fjerne eller ændre på?

August 2007

Børn i Europa

BUPL

Blegdamsvej 124

2100 København

Tlf. 3546 5000

E-mail: boernieuropa@bupl.dk

Dette debatoplæg kan også downloades gratis fra www.bupl.dk

